

Primera Trobada del Grup de Treball de Voluntariat Penitenciari

Data: 28 d'octubre de 2023

Lloc: Seu Federació Catalana de Voluntariat Social (FCVS)

Federació Catalana de Voluntariat Social (FCVS)

Av. de les Drassanes 3, 3r, 08001 Barcelona
93 314 19 00 · comunicacio@voluntaris.cat
www.voluntaris.cat

Entitat declarada d'utilitat pública: Full registral núm. F-1158 secció 2a Ordre de
20/03/97 Inscrita al Cens d'Entitats de Voluntariat amb el núm. 79. NIF G-59106823

SINTESI del TREBALL dels GRUPS a la PRIMERA TROBADA del VOLUNTARIAT PENITENCIARI

La seu de la FCVS va acollir un espai de debat, coneixement i reflexió sobre el voluntariat en els centres penitenciaris i les necessitats del món de la presó.

Índex del document:

Introducció

- 1. Conclusions de la taula sobre la TPS (Taula de Participació Social)*
- 2. Conclusions de la taula sobre Justícia restaurativa i mesures alternatives a la presó*
- 3. Conclusions de la taula sobre el CIRE (Centre d'Iniciatives per la Reinserció) i la post-presó*
- 4. Conclusions de la taula sobre la Relació dels interns amb el voluntariat*
- 5. Conclusions de la taula sobre Presó i migració*
- 6. Conclusions de la taula sobre la Percepció social de la presó i sobre els mitjans de comunicació*

El passat 28 de octubre, la FCVS va impulsar la Primera Trobada del Voluntariat Penitenciar, amb l'objectiu d'oferir un àmbit d'encontre i reflexió sobre la situació del voluntariat i les presons a Catalunya, organitzada conjuntament amb: Fundació Sant Antoni Abat, Coordinadora contra la Marginació de Cornellà, Justícia i Pau, Secretariat de Pastoral Penitenciar, Fundació La Vinya, Fundació Marianao, Obra Social Santa Lluisa de Marillac, Associació Cedre per a la Promoció Social, Associació de Serveis Integrals de Futur, Obra Mercedària i Fundació Autònoma Solidària.

Un centenar de persones van assistir a l'acte on es va fer la presentació del nou Grup de Treball d'Entitats de Voluntariat Penitenciar (GTUV), una iniciativa que aglutina entitats socials que treballen en el voluntariat de presons a Catalunya i que va néixer l'any 2022 sota el lema 'Un país sense presons és un país exitós'.

Els participants distribuïts en sis taules van arribar a les següents conclusions i propostes:

Federació Catalana de Voluntariat Social (FCVS)

1. Taula sobre la TPS (TAULA DE PARTICIPACIÓ SOCIAL)

a. Experiències

- Es confirma la necessitat de l'existència de l'òrgan.
- Es constata un desconeixement generalitzat de la seva existència, de la seva composició, de les seves funcions, de com s'hi accedeix.

b. Mancances de recursos per part dels Centres Penitenciaris

- Es confia en què l'Administració penitenciària faciliti que la TPS compleixi les seves finalitats consistents en fer avinents les necessitats de millora plantejades, fins i tot si el seu compliment pot generar resistència o crítica.

c. Propostes per a respondre a tals situacions

- Demanar difusió als referents de la TPS (i de les entitats) sobre les TPS.

d. Reivindicació destacada

- Crear un òrgan col·legiat o, en el seu defecte, una persona que s'encarregui de canalitzar les queixes, suggeriments, anomalies que li puguin fer arribar els voluntaris en la seva activitat de voluntariat.

2. Taula sobre JUSTÍCIA RESTAURATIVA I MESURES ALTERNATIVES A LA PRESÓ

a. Aclariments

- La justícia restaurativa és la de les 'tres erres':
  - Reparació del mal causat
  - Responsabilitzar l'infractor
  - Restablir la pau social que es va trencar amb el delicte

- Es tracta de què:
  - víctima i victimari puguin establir un diàleg per a reparar el mal causat
  - la víctima sigui la protagonista
  - el victimari pugui parlar
  - s'estableixi un pacte de reparació moral, o social, que ha de complir-se sense pal·liatius

- La justícia punitiva (la que majoritàriament s'aplica en l'actualitat):
  - no té en compte la víctima, o, com a molt, pot intervenir en el procés de judici
  - el victimari pot adreçar unes paraules al final del procés judicial
  - la pena s'aplica segons el dictamen establert pel codi penal; és l'aplicació de la 'venjança' legal
  - el procés majoritàriament no té en compte el camí vital recorregut pel victimari

b. Experiències

- La majoria del voluntariat associat al GTUV desconeix les característiques de la justícia restaurativa i les seves aportacions a la societat

- Distingim la mediació penal (abans del judici entre víctima i victimari) i la mediació penitenciària (reconciliar dos presos incompatibles dins del mateix mòdul)

c. Mancances de recursos per part dels Centres Penitenciaris

- La responsabilitat civil (com a mesura per a restaurar el mal comès) té matisos foscos, impossibles de complir, i creiem que arbitraris a l'hora d'aplicar-los segons qui sigui l'infractor

d. Alternatives als Centres Penitenciaris

- Les Mesures Penals Alternatives formen part d'aquesta justícia restaurativa. Son cursos de formació, serveis comunitaris, granges de desintoxicació..., llocs on el jutge pot sentenciar a complir aquestes mesures en comptes de la presó.

Federació Catalana de Voluntariat Social (FCVS)

Suposen la no ruptura social, laboral o familiar de l'infractor, que, addicionalment, reporten treballs en benefici de la comunitat.

-

e. Propostes per a respondre a tals situacions

- Donar a conèixer i difondre què és la justícia restaurativa.
- Donar a conèixer i difondre, i crear un veritable programa de Mesures Penals Alternatives.

f. Reivindicació destacada

- Posar més l'accent, a nivell de l'educació escolar, en explicar què és la justícia restaurativa en comparació amb la justícia punitiva.

3. Taula sobre el CIRE i POST-PRESÓ

a. Aclariments

- El Centre d'Iniciatives per la Reinserció (CIRE) és qui gestiona:
  - tot el que fa relació amb el treball penitenciari
  - la formació ocupacional
  - la inserció laboral dels interns
  - altres iniciatives administratives, com les regularitzacions administratives dels interns
  - i promou la participació de la societat civil i d'altres agents socials tals com les entitats col·laboradores, el voluntariat o les famílies, en l'àmbit penitenciari

b. Experiències

- El primer gran inconvenient és la manca d'informació sobre aquest organisme, tant dins la presó (interns i funcionaris), com fora, fet que és entès com a manca de transparència. De manera que els treballadors penitenciaris –els que treballen pel CIRE– desconeixen quins son els seu drets i deures (a la Trobada hi havia representació d'aquest col·lectiu, per tant, informació de primera mà), circumstància que provoca molta especulació sobre tot allò referent a aquest organisme:
  - Com col·laboren les empreses? Quines empreses? Amb quins beneficis, tenint en compte que el salari és molt menor que a l'exterior?
  - Com és que els productes que venen als Econòmats són diferents en disponibilitat i preu segons els Centres Penitenciaris?
  - Com se seleccionen els treballadors? Punt que considerem important per diferents motius:
    - El treball penitenciari és una eina de rehabilitació, que afavorirà la reinserció posterior un cop es torni a la comunitat
    - El treball a presó ha de reproduir el treball extern, però la impressió és que sí que ho fa amb les obligacions, però no amb els drets, on destaca l'opacitat
    - És una font d'ingressos, amb la que poden comptar aquells/es interns/es que no disposen d'ingressos econòmics ni suport extern, i els ha de permetre així evitar la indigència total
    - En el cas d'interns i internes que tenen la família fora del territori espanyol, pot dificultar la comunicació, car no poden costejar les trucades
    - En el cas de responsabilitats a pagar, les sortides a l'exterior es fan més difícil si no hi ha pagament de les responsabilitats

- La filosofia del CIRE és bona, però, ens preguntem si la pràctica respon adequadament a aquesta filosofia
- L'opinió dels funcionaris, educadors, presos, voluntaris, sobre el CIRE no sol ser gaire bona

c. Mancances de recursos per part dels Centres Penitenciaris

Té aspectes a millorar:

- La coordinació amb altres administracions públiques
- La transparència i rendició de comptes
- L'avaluació de la qualitat i de l'impacte de les seves accions
- La innovació i l'adaptació als nous reptes i demandes socials i laborals
- La formació ocupacional està molt ben valorada, però es detecta certa uniformitat dins les presons, la qual cosa pot condicionar l'objectiu laboral i la igualtat d'oportunitats. La formació externa és molt més diversa, i, a més, permet gaudir de beques i ajudes pel transport (Programa REINCORPORA)

d. Dèficits de recursos socials

- Hauria de tenir en compte la diversitat i l'especificitat dels col·lectius que atén, com les dones, els joves, els estrangers o els malalts mentals.

e. Propostes per respondre a tals situacions

- Transformar la mancança en el seguiment de la normativa sobre transparència per part del CIRE, identificant canals de suggeriments, queixes i/o denúncies accessibles a totes les parts.
- Crear una Comissió a partir del GTUV per a, primer de tot, obtenir major informació i també promoure les propostes que s'extreuen del debat i altres que puguin derivar de la seva acció.
- Augmentar l'accés a l'article 100.2 del Reglament penitenciari i complir-lo a l'exterior del Centre, per a afavorir l'accés a una formació laboral que estigui en consonància amb l'objectiu laboral de la persona.

f. Reivindicació destacada

- Crear dins el Centre Penitenciari la figura d'un interlocutor directe del CIRE, clarament identificable, a qui es puguin adreçar els treballadors/es, i una representació d'aquests/es, per a afavorir la circulació d'informació en tot moment i reduir la discrecionalitat i la indefensió.

4. Taula sobre LA RELACIÓ DELS INTERNS AMB EL VOLUNTARIAT

a. Experiències

- Les relacions dels interns/es amb el voluntariat són bones. Hem volgut remarcar les millores que es podrien fer a partir de la informació de què el voluntariat disposa pel seu contacte directe amb els interns.
- Els interns estan privats de llibertat, però no de drets. El voluntariat ha de ser un pont de comunicació.

b. Mancança de recursos per part dels Centres Penitenciaris

- Manca d'humanització dels CP.
- Manca de gestió jurídica i penal. L'íntern està desprotegit pel que fa a la gestió jurídica. El jurista de l'equip de tractament es cuida dels aspectes relacionats amb el compliment de la pena.
- Des del Centre Penitenciari teòricament s'ha d'assegurar la revisió de les causes pendents abans de sortir, la qual cosa no sempre es compleix. És difícil també accedir al Servei d'Orientació Jurídica que depèn dels col·legis de l'advocacia. No hi ha informació. No hi és sempre present i les instàncies no obtenen resposta.
- Els interns, sovint, no coneixen l'advocat d'ofici. Molts interns van al jutjat sense conèixer l'advocat.
- Els preus dels productes de l'economat són molt més alts que al carrer. El material per a la higiene personal és escàs.

- Els interns es queixen, en general, del menjar. És tot congelat i sovint han de comprar vitalles a l'economat.

Federació Catalana de Voluntariat Social (FCVS)

- Hi ha sorolls (contaminació acústica) exagerats.
- Les temperatures estan poc regulades i son extremes. Fa fred i calor.
- La remuneració dels tallers productius és escassa.
- Les instàncies que envien els interns, són contestades poques vegades i de forma molt lenta.
- La relació d'alguns funcionaris amb el voluntariat és freda i distant i no molt col·laboradora.
- A l'equip de tractament hi ha poques persones per 150 interns, i, en general, triguen a solucionar les peticions dels interns.
- L'assistència mèdica no és immediata.
- Hi ha dificultats per a estudiar: manca d'ordinadors, llibres i material informàtic.
- Hi ha dificultats per a obrir un compte corrent.
- Hi ha dificultats pels interns amb diversitats funcionals.
- Hi ha poca informació sobre les activitats programades.
- Les sortides programades no s'avisen amb antelació, i poden coincidir amb la visita de la família.
- La mobilitat de funcionaris i professionals dels equips de tractament dificulta el coneixement dels interns, les seves sol·licituds i els seus problemes.
- Els voluntaris i voluntàries tenen dificultats per a entrar a fer acompanyaments al DERT.
- Els programes formatius que no van adreçats al delictes no incentiven per a la cadena permissiva. Haurien de millorar l'estat A,B,C,D.
- Hi ha molta lentitud en els temes burocràtics.

c. Dèficits de recursos socials pel que fa a la comunicació amb l'exterior

- Es permeten només trucades a 1 euro/min.
- Les videoconferències es poden fer de manera irregular segons els centres. A Quatre Camins els interns poden fer videotrucades amb l'advocat. A Mas Enric el servei no funciona.

Federació Catalana de Voluntariat Social (FCVS)

- Sobre la Post presó, els interns experimenten:
  - Molta angoixa a la sortida
  - Pànic, sobretot després de condemnes llargues
  - La possibilitat de l'extradició a la sortida
  - No tots els interns tenen acompanyament a la sortida i molts no disposen de xarxa familiar

d. Propostes per respondre a tals situacions

- Facilitar la relació dels interns amb tot allò que necessiten tant de l'exterior com a l'interior dels CP.
- Facilitar videotrucades amb l'exterior amb certa freqüència per parlar amb les famílies i els advocats, en vistes a la reinserció.

e. Reivindicació destacada :

- Facilitar la relació dels interns amb tot allò que necessiten tant de l'exterior com a l'interior dels CP; en particular, facilitar videotrucades amb l'exterior amb certa freqüència per parlar amb les famílies i els advocats, en vistes a la reinserció.

5. Taula sobre PRESÓ I MIGRACIÓ

a. Experiències

- Problemes referents a la documentació per:
  - Poder fer o renovar el passaport, el NIE, el DNI
  - Realitzar l'empadronament al Centre Penitenciari, requisit indispensable per totes les conseqüents documentacions
  - Tramitar la paga d'excarceració que arriba tard (3 o 4 mesos)
  - Facilitar l'accés als consolats pels tràmits de documentació diversa i habilitar les sortides
- Efectes dels antecedents penals i dels judicis pendents:
  - Són l'antítesi de la integració i reinserció
  - Molt sovint els interns tenen judicis pendents, però no disposen d'informació adequada, real, propera i al dia, de la seva situació jurídica, de la causa, del tribunal que tramita els procediments...
  - Tampoc no disposen, en general i sovint, de les dades de l'advocat d'ofici que els defensa, al que moltes vegades no coneixen fins al dia del judici
- Major dificultat dels estrangers per accedir a permisos i al tercer grau
- Indefensió, incertesa i fragilitat dels estrangers:
  - Força estrangers no disposen de cap arrelament al país ni família, i es troben amb molt poques possibilitats de ser acollits en algun lloc
  - Siguin joves o gent gran, es troben indefensos, amb poques estructures d'acollida
  - Topen amb un dèficit evident de xarxa humana i social (desarrelament)
  - Tenen dificultat per a relacionar-se amb les famílies

b. Mancances de recursos per part dels Centres Penitenciaris

- Mancances en l'itinerari laboral:
  - No s'ofereixen prou oportunitats per a treballar als Centres Penitenciaris
  - Hi ha poques propostes clares d' itinerari laboral per a la sortida del Centre Penitenciari i de preparar-ho amb temps abans de l'acabament de la condemna

Federació Catalana de Voluntariat Social (FCVS)

- Dèficits de places per la formació:
  - Hi ha poques beques
  - Hi ha poques ofertes per aprendre català i castellà
- Dificultats d'actuació i dedicació dels professionals en els equips de tractament
  - Manca de personal: hi ha uns 100-150 interns per cada professional
  - Manca de recursos econòmics
  - Els juristes dels centres podrien fer més en relació a atendre dubtes i proporcionar informació
  - En alguns Centres Penitenciaris no hi ha mòdul psiquiàtric
- Problemàtiques referents a la burocràcia:
  - Moltes dificultats per fer els tràmits per l'empadronament, per fer un curs de formació...
  - També per la homologació dels estudis fets
  - Cal anar a molts departaments, d'un lloc a l'altre, sense massa informació, ni claredat
- Manca d'adaptació del sistema penitenciari a la interculturalitat:
  - Falta més formació dels professionals dels Centres Penitenciaris sobre la interculturalitat, sobre la legislació d'estrangeria i la realitat plural i diversa de la immigració.
- Manca d'informació sobre els processos penitenciaris, judicials, formatius, laborals, de reinserció...
  - Sovint als interns no se'ls pregunta quin projecte de vida tenen, què volen estudiar, de què volen treballar, quina formació necessiten i desitgen
  - Dèficit d'informació pel que fa als cursos de formació i al seu accés
  - Dèficit d'informació en relació a les possibilitats de treball i de recerca de feina
  - Dèficit d'informació sobre si el temps de treball al Centre Penitenciari compta o no per la seguretat social, per l'atur posterior possible, etc...

c. Dèficits de recursos socials per ser acollits en societat

Federació Catalana de Voluntariat Social (FCVS)

- A la sortida en llibertat, si no tenen els permisos pertinents, per a accedir al mercat laboral, hauran d'esperar a què prescriguin els antecedents penals i demostrar arrelament social (empadronament de més tres anys). Després hauran de cercar una oferta de feina, la tramitació del permís, etc. (tot pot durar uns 5 mesos).
- La pensió d'excarceració s'ha de tramitar i triga mesos a pagar-se
- Manca de llocs d'habitatge i per a alimentar-se:
  - Hi ha pocs llocs on poden viure i/o dormir, quan surten de permís, o en tercer grau, o un cop completada la condemna
  - Els pocs espais existents (la Caseta, Llar Betània, de Caritas, Mercedaris, Obra Sta. Lluisa de Marillac etc.) diposen de poques places
  - L'estada és per poc tems (uns 6 mesos)
  - Alguns estrangers arriben a Catalunya i van directament al Centre Penitenciari i, quan en surten, alguns intenten tornar-hi (cometent algun delictes) ja que no troben llocs fora per a alimentar-se, viure i dormir, mínims vitals que, de fet, el Centre els ofereix
- Dificultats procedents de les Administracions públiques
  - No tenen ni res massa pensat, ni prou recursos operatius per a fer un seguiment d'autèntica reinserció, un cop els interns surten de la presó.
  - Hi ha poca relació entre els equips de tractament des Centres Penitenciaris i els serveis socials municipals del barri o població on seran acollits un cop deixin el Centre i poca preparació prèvia d'aquesta comunicació, abans de la sortida
- Manca de persones acompanyants per a fer gestions administratives i econòmiques, a cercar treball, habitatge, formació...
- Dificultats per a ser admesos en empreses, i en les administracions públiques per a treballar.
- La Llei d'estrangeria no solament no ajuda, sinó que dificulta.

d. Alternatives als Centres Penitenciaris

- El sistema punitiu-disciplinari encara domina i mana sobre el sistema rehabilitador.
- Insuficiència de mesures alternatives als Centres Penitenciaris:
  - Hi ha una gran necessitat d'implementar i mantenir més mesures alternatives

Federació Catalana de Voluntariat Social (FCVS)

- Molts pocs jutges adopten aquests tipus de mesures
- Problemàtica econòmica de les mesures alternatives: treball comunitari i altres

e. Propostes per respondre a aquestes situacions

- De cara a la situació dels migrants estrangers:
  - Facilitar els tràmits de documents
  - Millorar molt substancialment els sistemes d'informació
- Sobre els recursos per part dels Centres Penitenciaris:
  - Contemplar la figura d'un advocat-facilitador-informador en cada mòdul, dins de l'Equip de tractament, que ajudi a situar la persona migrant sobre formació, treball, sortides, situació jurídica, tràmits i treball amb els advocats d'ofici, treballadors socials, educadors, psicòlegs, juristes, etc.
  - Preparar bé les sortides temporals i els permisos per fer les gestions convenients sobre:

- Empadronament
  - Cartilla sanitària
  - DNI i/ o NIE
  - Targes de transport
  - Targes bancàries
  - Cursos de formació
  - Recerca de treball
  - Recerca d'habitatge
  - Altres...
- Treballar per a una major comunicació i coordinació entre els equips de tractament dels Centres Penitenciaris (especialment els/les treballadors/es socials) i els Serveis Socials Municipals de la població on l'intern anirà a residir per a preveure i assegurar els tràmits documentals, la recerca de treball, formació, habitatge, salut...
  - Oferir més beques per la formació professional per així gaudir de més oportunitats de trobar feina
  - Procurar més formació als professionals dels Centres Penitenciaris sobre interculturalitat, situació dels migrants, diversitat cultural i religiosa, llei d'estrangeria...
- En relació als recursos socials per a ser acollits en societat:
- Procurar més espais (públics o privats i concertats amb les administracions) on puguin viure, dormir, menjar..., i que s'hi puguin estar més temps, per les sortides temporals o definitives, sobretot pels que no tenen arrelament familiar ni cap altre arrelament
  - Augmentar el recolzament per part dels Consolats
  - Possibilitar més facilitats per treballar en empreses, donant confiança als empresaris, informant que seran bonificades, i així evitar angoixes i incerteses dels interns
- Sobre alternatives als Centres Penitenciaris: promoure més mesures alternatives, sensibilitzant els jutges i tota la societat i els mitjans de comunicació.

Reivindicació destacada

- La figura d'un advocat-facilitador-informador-aconseguidor en cada mòdul, dins de l'Equip de tractament de cada Centre Penitenciari, que ajudi a situar els interns, especialment els estrangers, pel que fa a formació, treball, sortides, situació jurídica, tràmits i treballi amb els advocats d'ofici, treballadors socials, educadors, psicòlegs, juristes, etc., simplificant la burocràcia i rebaixant les incerteses, angoixes, indefensions i desinformació dels interns.

Federació Catalana de Voluntariat Social (FCVS)

Av. de les Drassanes 3, 3r, 08001 Barcelona
93 314 19 00 · comunicacio@voluntaris.cat
www.voluntaris.cat

Entitat declarada d'utilitat pública: Full registral núm. F-1158 secció 2a Ordre de 20/03/97 Inscrita al Cens d'Entitats de Voluntariat amb el núm. 79. NIF G-59106823

6. Taula sobre LA PERCEPCIÓ SOCIAL DE LA PRESÓ I SOBRE ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

a. Experiències

- La imatge social de la presó difereix molt de la que experimenta i viu el voluntariat en directe.

b. Mancances de recursos per part dels Centres Penitenciaris

- Importància de la relació entre l'Administració i les persones en actiu dins dels centres penitenciaris (funcionaris, educadors/es...).

c. Dèficits de recursos socials per ser acollits en societat

- Importància de l'acompanyament a les sortides i la millora del retorn a la societat.
- La societat ha d'aprendre a conviure amb els joves/interns.

d. Propostes per respondre a tals situacions des dels mitjans de comunicació

- Explicar més i millor la realitat del que té lloc als centres penitenciaris
- Generar un altaveu a la societat i canviar la percepció social de la presó.
- Impulsar un mitjà de comunicació (radio, revista...) on es pugui explicar el que el voluntariat coneix

Federació Catalana de Voluntariat Social (FCVS)

- Difondre iniciatives com la Trobada del Voluntariat Penitenciari per a explicar a la societat la tasca del voluntariat i la percepció que té de la presó.

e. Reivindicació destacada:

- Centrar l'interès dels mitjans de comunicació en els vertaders problemes existents rere la realitat penitenciària, evitant comprar relats fàcils que sovint s'estenen en la societat i que molt freqüentment acaben amb propostes simples com 'enduriment de penes'. Sense una adequada informació a la societat, difícilment s'exercirà la necessària pressió perquè la situació de base canviï: la «delinqüència» no es redueix incrementant les penes i deshumanitzant la presó sinó atacant les seves arrels i promovent la justícia restaurativa de forma decidida i real.

Federació Catalana de Voluntariat Social (FCVS)